

UKRAINIAN JOURNAL ЕКОНОМІСТ

№ 7
ЛИПЕНЬ
2003

№ 7
JULY
2003

ІНФОРМАЦІЯ, НОВІ ІДЕЇ ТА КОМПАКТНА АНАЛІТИКА ДЛЯ ВАШИХ РІШЕНЬ
INFORMATION, NEW IDEAS AND COMPACT ANALYSIS FOR YOUR DECISIONS

ПУЛЬС ЛИПНЯ
PULSE OF JULY
Page 4, 82

ВПЛИВ ЕКСПОРТНОГО МИТА НА РИНОК СОНЯШНИКОВОГО НАСІННЯ...
EFFECT OF EXPORT DUTY ON THE MARKET OF SUNFLOWER SEEDS...
Page 20

СТАТИСТИЧНИЙ ОБРАЗ ВЛАДИ...
STATISTICAL IMAGE OF POWER...
Page 9

СТАТИСТИЧНІ ТАБЛИЦІ
STATISTICS TABLES
Page 34

ВАЛЮТНІ РЕЗЕРВИ НБУ ТА ДИЛІНГ
NBU MONETARY RESERVES AND DEALING
Page 24

Олександр ЧЕБОТАРЬОВ:
ЗА РІК У РОСІЇ
З'ЯВЛЯЄТЬСЯ
ОДИН-ДВА
НОВИХ МІЛЬЯРДЕРИ...

Page 6-9

Oleksandr CHEBOTAREV:
ONE OR TWO BILLIONAIRES
ARE APPEARING IN RUSSIA
EVERY YEAR...

ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РІВНЯ САМОІНВЕСТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ТА ГАЛУЗЕЙ ЗАКАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ

TAX REGULATION OF THE LEVEL OF SELF-INVESTMENT OF THE ENTERPRISES AND BRANCHES OF TRANS-CARPATIAN REGION

Марія ІГНАТИШИН,
доцент кафедри
«Фінанси та кредит»,
Мукачівський технологічний інститут

Mariya IHNATYSHYN,
Assistant Professor,
«Finance and credit» department,
Mukacheve Technological Institute

В умовах ринкової економіки ефективність діяльності підприємств залежить від тієї системи оподаткування, яка існує в державі, а кінцевий результат виробничої та фінансової діяльності визначається на підставі доходів, наданих послуг та загальних сум витрат, серед яких досить велику питому вагу займають податки. Тому існуюча система оподаткування підприємств і визначає кінцеві фінансові результати підприємства.

Аналізуючи результати дослідження авторів з проблеми податкового тиску, слід зазначити, що, наприклад, у статті Лондар С. [1] представлено модель, що дозволяє проводити розрахунок динаміки бюджетних надходжень при зміні податкового тиску. У статті Браславця О. [2] податкові платежі оптимізуються шляхом регулювання показників господарської діяльності. Ігнатишин М. [3] та її співавтори математично змоделювали діючі податкові системи, представивши в кожній з них чистий прибуток як функцію валового доходу, матеріальних затрат, затрат на оплату праці та ставок податків і зборів відповідної системи оподаткування. В результаті дослідження отриманих функцій автори знайшли критерії переходу підприємства з однієї системи оподаткування на іншу. У статті Ігнатишин М. та Паппа В. [4] доведено вибір оптимального режиму оподаткування з мінімальним податковим тиском, а також змоделювано оригінальний підхід до визначення межі переходу на альтернативний режим оподаткування підприємств малого бізнесу відносно рівня рентабельності, а також оптимізацію податкового навантаження у малому підприємстві.

На сьогоднішній проблемі розвитку малого бізнесу в Україні почали приділяти особливу увагу. Відповідно до цього прийнято Закон України 3-III «Про державну підтримку малого підприємництва», яким визначаються головні напрями розвитку малого бізнесу в державі. На розвиток малого підприємництва спрямований також і Указ Президента України «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва».

Відомо, що головною метою податкового регулювання є стимулюючий або стримуючий вплив на ті господарські процеси, які відбуваються в державі. При цьому ставиться вимога, податкове регулювання має бути економічно доцільним, обґрунтованим та виваженим. За своєю суттю — це найбільш

мобільний елемент всієї системи податкового менеджменту та досить ефективний важіль впливу на економічний стан як підприємства та галузей, так і держави в цілому.

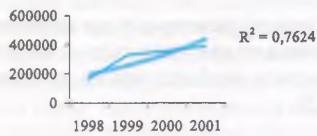
Підприємства малого бізнесу є суб'єктами ринкової інфраструктури, які самостійно здійснюють свою виробничу та торговельну діяльність, а також інші види діяльності, і при цьому можуть розраховувати тільки на свої можливості. Головним джерелом отримання фінансових коштів цих підприємств є кошти від реалізації продукції, виконаних робіт або наданих послуг. В сучасних умовах розвитку банківської та кредитної системи України отримання кредитів та різних позик є проблематичним, тому підприємство повинно розраховувати тільки на свої можливості, тобто здійснювати самоінвестування своєї діяльності. В даній ситуації важливу роль відіграє податкове регулювання, за допомогою якого як на державному, так і на регіональному рівні можна стимулювати або стримувати господарські процеси в окремих регіонах та галузях господарства. Звичайно, таке регулювання має бути обґрунтованим та виваженим, що надає ще більшої актуальності дослідженню взаємозв'язку рівня податкового навантаження та параметрів, що характеризують ступінь самоінвестування підприємства, галузі, регіону.

Метою нашого дослідження є математичне моделювання впливу податкового тиску на рівень самоінвестування. Об'єкт дослідження — податкове регулювання рівня самоінвестування підприємств малого бізнесу Закарпатського регіону. Інформаційною базою слугували статистичні дані обласного управління статистики, нормативні та законодавчі акти, які регулюють діяльність суб'єктів господарювання.

Таблиця. Прогноз зростання обсягів випуску продукції, робіт і послуг на 2002 — 2005 роки, тис. грн.

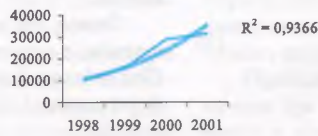
Галузь	2002	2003	2004	2005
Всього	579904,07	762774,70	1003312,90	1319703,94
Сільське, лісове та рибне господарство	53159,35	79709,93	119521,24	179216,42
Добувна промисловість	1164,92	1230,05	1298,82	1371,43
Обробна промисловість	145007,70	183660,12	232615,49	294620,14
Виробництво електроенергії, газу та води	853,01	537,90	339,19	213,89
Будівництво	88148,80	134105,44	204021,70	310389,00
Опт. та роздр. торг. транспортними засобами	137714,07	160497,69	187050,68	217996,62
Готелі та ресторани	39757,59	74723,96	140442,86	263960,83
Транспорт	49141,91	75121,92	114836,84	175547,97
Фінансова діяльність	7047,49	17655,93	44233,03	110816,06
Операції з нерухомістю	90501,52	165847,16	303920,65	556945,09
Освіта	7683,64	15189,33	30026,89	59358,38
Охорона здоров'я та соціальна допомога	6129,71	10849,81	19204,56	33992,77
Колективні, громадські та особисті послуги	7499,64	8228,93	9029,13	9907,14

Обсяг виробленої продукції, тис. грн., всього

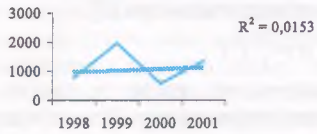
$\alpha = 0,2741, Q_0 = 193729,47$
Рис.1

Обсяг виробленої продукції, тис. грн., сільське, лісове та рибне господарство

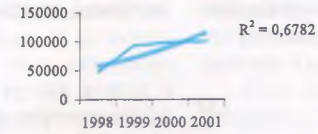
$\alpha = 0,4051, Q_0 = 10515,96$
Рис.2

Обсяг виробленої продукції, тис. грн., добувна промисловість

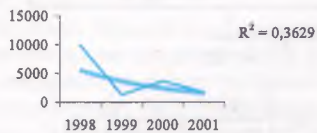
$\alpha = 0,0544, Q_0 = 937,12$
Рис.3

Обсяг виробленої продукції, тис. грн., обробна промисловість

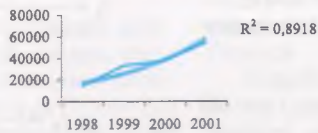
$\alpha = 0,2363, Q_0 = 56350,26$
Рис.4

Обсяг виробленої продукції, тис. грн., виробництво електроенергії, газу та води

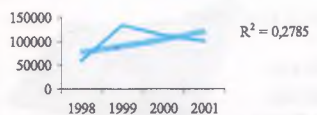
$\alpha = -0,4611, Q_0 = 5394,69$
Рис.5

Обсяг виробленої продукції, тис. грн., будівництво

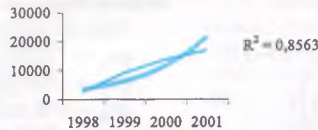
$\alpha = 0,4196, Q_0 = 16454,95$
Рис.6

Обсяг виробленої продукції, тис. грн., опт. та роздріб. торг. транспортними засобами

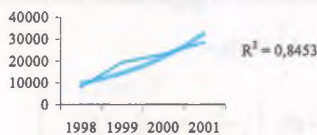
$\alpha = 0,1531, Q_0 = 74647,69$
Рис.7

Обсяг виробленої продукції, тис. грн., готелі та ресторани

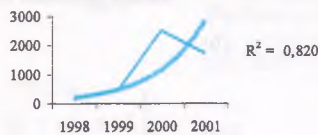
$\alpha = 0,631, Q_0 = 3186,11$
Рис.8

Обсяг виробленої продукції, тис. грн., транспорт

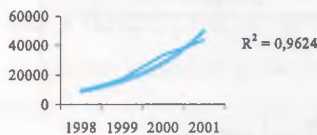
$\alpha = 0,4244, Q_0 = 8998,99$
Рис.9

Обсяг виробленої продукції, тис. грн., фінансова діяльність

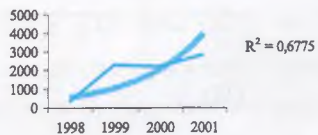
$\alpha = 0,9184, Q_0 = 178,9$
Рис.10

Обсяг виробленої продукції, тис. грн., операції з нерухомістю

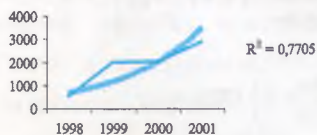
$\alpha = 0,6057, Q_0 = 8025,04$
Рис.11

Обсяг виробленої продукції, тис. грн., освіта

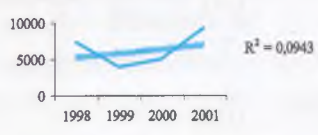
$\alpha = 0,6815, Q_0 = 503,13$
Рис.12

Обсяг виробленої продукції, тис. грн., охорона здоров'я та соціальна допомога

$\alpha = 0,571, Q_0 = 624,47$
Рис.13

Обсяг виробленої продукції, тис. грн., колективні, громадські та особисті послуги

$\alpha = 0,0928, Q_0 = 5174,05$
Рис.14

1. Вибір математичної моделі

Відомо, зокрема, дві моделі, що описують зростання випуску продукції підприємством, галуззю, — модель природного зростання випуску (при відсутній конкуренції) та модель зростання випуску продукції в умовах конкуренції [5].

В статистичному щорічнику [6, 58] наводяться дані обсягів виробленої продукції, робіт і послуг суб'єктами малого бізнесу Закарпаття за видами економічної діяльності. Застосуємо ці дані для вибору математичної моделі, однієї з двох, згаданих вище, для подальшого використання з метою прогнозування зростання обсягів випуску продукції, впливу на цей обсяг зміни податкового тиску та залежності норми самоінвестування підприємства (галузі) від податкового тиску.

На рисунках 1-14 у вигляді ламаної лінії зображено статистичні дані, взяті з таблиці, наведеної в [6, 58]. У вигляді плавної лінії зображено експоненціальну лінію тренда. На рисунках 1-14 зображено

$$Q = Q_0 \cdot e^{\alpha(t-1998)}$$

— експоненту, що апроксимує зростання обсягу випуску продукції, Q_0 та α — параметри експоненти, R^2 — достовірність апроксимації.

Грунтуючись на розрахунках та скориставшись лінією тренда, спрогнозуємо зростання обсягів випуску продукції на 2002, 2003, 2004, 2005 роки в тис. грн. (див. таблицю).

Звичайно, реальне зростання випуску продукції буде відрізнятися від прогнозованого, вказаного в таблиці, коли запрацюють механізми ринкової саморегуляції. Тоді доцільно буде скористатись математичною моделлю зростання випуску продукції в умовах конкуренції. Ця модель дає змогу визначити параметри функціонального взаємозв'язку між ціною та попитом на продукцію тієї або іншої галузі, що в свою чергу залежить від насиченості ринку. Але, як бачимо з рисунків 1-14, достовірність апроксимації зростання обсягу виробленої продукції із застосуванням експоненти досить висока (для більшості галузей і в цілому). Тому можна здійснювати подальше дослідження, застосувавши математичну модель природного зростання випуску продукції.

Поставимо завдання отримати математичні співвідношення, що дадуть можливість розраховувати вплив податкового регулювання на розвиток галузей (підприємств).

Темп зростання обсягів випуску продукції визначається параметром α , що входить до функціонального виразу лінії тренда. Знайдемо зв'язок цього параметра α зі ставками податків та платежів до бюджету.

Складемо баланс доходів та видатків галузі, підприємства:

$$Y(t) = S(t) + I(t) + E(t), \quad (1)$$

де $Y(t)$ — дохід підприємства, $S(t)$ — затрати підприємства, $I(t)$ — інвестиції підприємства, $E(t)$ — затрати підприємства на податки.

Функція доходу підприємства в свою чергу виражається формулою:

$$Y(t) = P \cdot Q(t), \quad (2)$$

де $Q(t)$ — обсяг випуску продукції підприємства,
 P — ціна продукції, $P = const$.
 Затрати підприємства:

$$S(t) = a(t) \cdot (z + m) \cdot Y(t), \quad (3)$$

$a(t)$ — коефіцієнт затрат, нехай $a = const$,
 z — частка зарплати в затратах,
 m — частка матеріалів в затратах, $z + m = 1$.
 Інвестиції:

$$I(t) = k \cdot Q'(t), \quad (4)$$

k — норма акселерації,
 $Q'(t)$ — похідна по часу.

Затрати на податки $E(t)$ залежать від системи оподаткування.

Розглянемо загальну систему оподаткування [3].

$$Y(t) \cdot a \cdot z \cdot (p + s + f + n) \quad (5)$$

— нарахування на заробітну плату,
 p — нарахування на ФОП в пенсійний фонд України,
 $(p = 0,32)$,
 s — нарахування на ФОП у фонд соціального страхування,
 $(s = 0,029)$,
 f — нарахування на ФОП у фонд зайнятості, $(f = 0,019)$,
 n — нарахування на ФОП у фонд страхування від нещасного випадку на виробництві, $(n = 0,0277)$.

$$Y(t) \cdot q_1 \cdot \left(\frac{1}{1+q_1} - a \cdot m \right) \quad (6)$$

— ПДВ до сплати,
 q_1 — ставка ПДВ, $(q_1 = 0,2)$,

$$I(t) \cdot q_2 \cdot \frac{1}{1-q_2} \quad (7)$$

— податок на прибуток.
 q_2 — ставка податку на прибуток, $(q_2 = 0,3)$.
 Затратами на податки $E(t)$ є сума співвідношень (5) — (7):

$$E(t) = Y(t) \cdot a \cdot z \cdot (p + s + f + n) + Y(t) \cdot q_1 \cdot \left(\frac{1}{1+q_1} - a \cdot m \right) + I(t) \cdot q_2 \cdot \frac{1}{1-q_2} \quad (8)$$

Підставимо (2) — (4) та (8) в (1):

$$P \cdot Q(t) = a(t) \cdot (z + m) \cdot P \cdot Q(t) + k \cdot Q'(t) + P \cdot Q(t) \cdot a \cdot z \cdot (p + s + f + n) + P \cdot Q(t) \cdot q_1 \cdot \left(\frac{1}{1+q_1} - a \cdot m \right) + k \cdot Q'(t) \cdot q_2 \cdot \frac{1}{1-q_2} \quad (9)$$

Одержимо дифрівняння:

$$Q'(t) = Q(t) \cdot \alpha_1, \quad (10)$$

де

$$\alpha_1 = P \cdot \frac{1 - a \cdot \left[a \cdot z \cdot (p + s + f + n) + q_1 \cdot \left(\frac{1}{1+q_1} - a \cdot (1-z) \right) \right]}{k \cdot \left(1 + q_2 \cdot \frac{1}{1-q_2} \right)} \quad (11)$$

Розв'язком дифрівняння буде

$$Q(t) = Q_0 \cdot e^{\alpha_1 t} \quad (12)$$

Аналогічно 6%-а система оподаткування [3]:

$$\alpha_6 = P \cdot \frac{1 - a \cdot \left[a \cdot z \cdot n + q_1 \cdot \left(\frac{1}{1+q_1} - a \cdot (1-z) \right) + q_6 \right]}{k} \quad (13)$$

$$Q_6(t) = Q_0 \cdot e^{\alpha_6 t} \quad (14)$$

та 10%-а система оподаткування [3]:

$$\alpha_{10} = P \cdot \frac{1 - a \cdot \left[a \cdot z \cdot n + q_1 \cdot \left(\frac{1}{1+q_1} - a \cdot (1-z) \right) + q_{10} \right]}{k} \quad (15)$$

$$Q_{10}(t) = Q_0 \cdot e^{\alpha_{10} t} \quad (16)$$

де q_6 — ставка податку на дохід при 6% системі оподаткування,
 q_{10} — ставка податку на дохід при 10% системі оподаткування.

Отже, ми знайшли зв'язок параметра α , що входить в лінію тренда, з основними податками та платежами до бюджету. Цей зв'язок для різних систем оподаткування представлений формулами (11), (13) та (15).

2. Зв'язок рівня податкового тиску з нормою самоінвестування підприємства, галузі, регіону

У всі три формули, (11), (13) та (15), крім відомих ставок податків, входять ще дві невизначені величини P — ціна продукції та k — норма акселерації. Позбудемося цих невизначених величин, скориставшись співвідношенням [5]:

$$\alpha = \frac{1}{k} \cdot i \cdot P, \quad (17)$$

де i норма самоінвестування, тобто та частка доходу підприємства, що йде на розширення виробництва (очевидно $0 < i < 1$).

Отже, з формул (11), (13), (15) та (17) маємо залежності норми інвестиції для різних податкових систем:

$$i_1 = \frac{1 - a \cdot \left[a \cdot z \cdot (p + s + f + n) + q_1 \cdot \left(\frac{1}{1+q_1} - a \cdot (1-z) \right) \right]}{1 + q_2 \cdot \frac{1}{1-q_2}}, \quad (18)$$

$$i_6 = 1 - a \cdot \left[a \cdot z \cdot n + q_1 \cdot \left(\frac{1}{1+q_1} - a \cdot (1-z) \right) + q_6 \right], \quad (19)$$

$$i_{10} = 1 - a \cdot \left[a \cdot z \cdot n + q_{10} \right]. \quad (20)$$

Визначимо вплив зміни податкового тиску на норму самоінвестування.

Нехай маємо нові ставки податків:

qn_1 — ПДВ,
 qn_2 — податок на прибуток
 qn_6 — 6% податок на дохід,
 qn_{10} — 10% податок на дохід.

При зменшенні податкового тиску підприємство може збільшити норму самоінвестування у власне виробництво або буде змушене зменшити рівень самоінвестування при збільшенні податкового тиску. Процент відносної зміни самоінвестування залежно від ставок податків та податкової системи:

$$f_1 = \left(\frac{in_1}{i_1} - 1 \right) \cdot 100\% =$$

$$= \left(\frac{1 - a \cdot \left[a \cdot z \cdot (p + s + f + n) + qn_1 \cdot \left(\frac{1}{1+qn_1} - a \cdot (1-z) \right) \right]}{1 + qn_2 \cdot \frac{1}{1-qn_2}} \cdot \frac{1 + q_2 \cdot \frac{1}{1-q_2}}{1 - a \cdot \left[a \cdot z \cdot (p + s + f + n) + q_1 \cdot \left(\frac{1}{1+q_1} - a \cdot (1-z) \right) \right]}{1 + q_2 \cdot \frac{1}{1-q_2}} - 1 \right) \cdot 100\%, \quad (21)$$

$$f_6 = \left(\frac{in_6}{i_6} - 1 \right) \cdot 100\% =$$

$$= \left(\frac{1 - a \cdot \left[a \cdot z \cdot n + qn_1 \cdot \left(\frac{1}{1+qn_1} - a \cdot (1-z) \right) + qn_6 \right]}{1 - a \cdot \left[a \cdot z \cdot n + q_1 \cdot \left(\frac{1}{1+q_1} - a \cdot (1-z) \right) + q_6 \right]} - 1 \right) \cdot 100\%, \quad (22)$$

$$f_{10} = \left(\frac{in_{10}}{i_{10}} - 1 \right) \cdot 100\% =$$

$$= \left(\frac{1 - a \cdot \left[a \cdot z \cdot n + qn_{10} \right]}{1 - a \cdot \left[a \cdot z \cdot n + q_{10} \right]} - 1 \right) \cdot 100\%. \quad (23)$$

ВИСНОВКИ

На підставі аналізу статистичних даних та математичного моделювання взаємозв'язку податкового тиску і рівня самоінвестування можна підсумувати викладене:

1. Формули (21)–(23) дозволяють досягти поставленої мети в загальному випадку. Вони визначають вплив зміни ставки податків на норму самоінвестування галузей (підприємств). Щодо окремо взятого підприємства або галузі, то **процент відносної зміни норми самоінвестування**, як бачимо з формул (21)–(23), залежить від двох параметрів: a — коефіцієнта затрат, z — частки заробітної плати в затратах.

2. З 2004 року планується зменшення ставки ПДВ до 17% і ставки податку на прибуток — до 25%. На рисунках 15 і 16 зображено залежність проценту відносної зміни норми самоінвестування (вісь z) при зміні коефіцієнта затрат (вісь x) та частки заробітної плати в затратах (вісь y). На **рисунку 15** показано загальну податкову систему (x та y змінюються від 0,1 до 0,6), а на **рисунку 16** — 6%-у систему оподаткування (x та y змінюються від 0,05 до 0,20).

3. Як бачимо з рисунків 15 і 16 зменшення податкового тиску дозволяє підприємствам, що вибрали загальну систему оподаткування, збільшити рівень самоінвестування приблизно на 10%, а підприємствам, що вибрали 6%-у систему оподаткування, — на 10–15%.

4. Приклад. Припустимо, одне підприємство працює за загальною системою оподаткування, а друге за 6%-ою при однакових коефіцієнтах затрат та частці заробітної плати в затратах, що дорівнюють 0,15. Розрахунки за формулами (21) та (22) відповідно дають такі результати: перше підприємство може збільшити рівень самоінвестування на 9,83% при зменшенні ПДВ до 17% і податку на прибуток до 25%, а друге — на 16,21% при ставці ПДВ 17%.

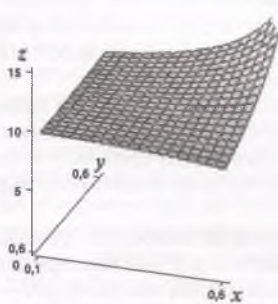

Рис.15

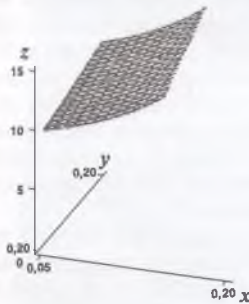

Рис.16

Таким чином, можна зробити висновок, що на основі детального аналізу та узагальнених результатів досліджень інших авторів з даної проблематики нами побудовано оригінальну математичну модель взаємозв'язку ставки податків та бюджетних платежів з нормою самоінвестування підприємства, галузі регіону.

Проведені дослідження та отримані математичні співвідношення при підстановці коефіцієнта затрат та частки заробітної плати в затратах конкретного підприємства або галузі господарювання Закарпатського регіону можуть стати теоретичним підґрунтям для вибору оптимального режиму оподаткування, що дозволить застосувати податковий механізм регулювання рівня самоінвестування суб'єктів господарювання.

Запропоновану методику аналізу статистичних даних та математичну модель можна застосувати для оптимізації податкового регулювання суб'єктів господарювання та галузей інших регіонів України.

Різні регіони України мають різний рівень економічного розвитку. Тому до вибору рівня податкового навантаження доцільно підходити диференційовано, стимулюючи таким чином самоінвестування слаборозвинутих регіонів і збільшуючи податкові надходження до бюджету від більш розвинутих регіонів. Якщо дослідити структуру затрат стосовно коефіцієнта затрат та частки заробітної плати в затратах конкретного регіону, то можна зробити обґрунтовані висновки щодо ставки основних податків для кожного окремо взятого регіону України.

Розроблена і вперше представлена модель підводить наукову основу і робить використання податкових важелів більш обґрунтованим, а, отже, прогнозованим і передбачуваним. Це в свою чергу підвищує практичну цінність, позитивний ефект від здійснення цілеспрямованої організації податкової політики в секторі малого бізнесу регіонів та України в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лондар С.Л. Моделювання фіскальних відносин у перехідній економіці // Економіка України. — 2002. — №1. — С. 126.
2. Браславець О.Ю. Фінансові інтереси суб'єктів господарювання та оптимізація податкових платежів // Актуальні проблеми економіки. — 2001. — № 9-10. — С. 24-34.
3. Ігнатишин М.В., Ігнатишин М.І., Туряниця М.М. Оцінка діючих податкових систем з точки зору ефективності роботи підприємства // Вісник Технологічного університету Поділля. — 2002. — № 4. — С. 92-95.
4. Ігнатишин М.В., Папп В.В. Особливості організації системи оподаткування та методи оптимізації податкового навантаження у малому підприємстві // Економіст. — 2003. — №5. — С. 90.
5. Красс М.С. Математика для экономических специальностей: Учебник. — М.: ИНФРА-М, 1998. — 464 с.
6. Литьо І.В. Закарпаття-2001 (статистичний довідник). — Ужгород, 2002. — С. 58.

Стаття надійшла до редакції 16.05.2003

NEW EDITIONS

НОВІ ВИДАННЯ

«Україна: стратегія євроінтеграції та співробітництво на пострадянському просторі» —

під такою назвою вийшов збірник, що вміщує матеріали одного іменного «круглого столу», який відбувся 18 березня в **Національному інституті стратегічних досліджень**.

У засіданні взяли участь представники Адміністрації Президента України, Верховної Ради України, органів виконавчої влади, зарубіжних дипломатичних представництв, науковці, аналітики, представники засобів масової інформації. Обговорено питання, пов'язані з практичним втіленням стратегічних завдань європейської інтеграції України та з можливостями розвитку інтеграційних процесів на теренах СНД.

